

נושא השבוע: לימוד תורה ברבים

המקור בפרשה: "הסכת ושמע" (כ"ז ט)
עשו כיתות ועסקו בתורה (ברכות סג)

חסביב לשולחן

עלון שבועי לבני הישיבות סביב נושא הפרשה בעיון בהלכה באגדה ובמוסר

ראשי הישיבות

עיון הלמוד

דבר העורך

הגאון רבי שמואל יעקב בורנשטיין שליט"א
ראש ישיבת קרית מלך

לימוד תורה בחבורה

ידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמר, הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם לה' אלקיך (כו ט), וברש"י, היום הזה: "בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום ניתנו". ובגמ' ברכות דף ט"ג ע"ב: "הסכת ושמע אותו יום סוף ארבעים שנה היה אלא ללמדך שחביבה תורה על לומדיה בכל יום ויום כיום שניתנה מהר סיני", ובמדרש (שה"ש רבה פ"ב פ"ט יח): "יכנס ראב"י ודרש, וידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל לאמר, הסכת ושמע ישראל היום הזה נהיית לעם, וכי היום קבלו התורה והלא כבר ארבעים שנה שקבלו את התורה ואת אמרת היום הזה, אלא תלמד כיון ששנה להם משה את התורה וקבלוה בסבר פנים יפות העלה להם הכתוב כאילו קבלוה היום מהר סיני, לכך נאמר היום הזה נהיית לעם לה' אלוקיך".

והנה יש להטעים בלישנא ד"הסכת ושמע", ד"הסכת" הוא גם לשון ראייה, וכדכתיב (בראשית יא כט): "ואבי יסכה" ופרש"י זו שרה ע"ש סוכה ברוח"ק (והוא במגילה יד א), והיינו דסוכה הוא לשון ראייה. וענין ת"א במודרש (ויקרא רבה פ"א פ"ט א'): "ואמר (שמות כד) כל אשר בעיניך כחדשים בבחינת הראיה של קבלת הר סיני, וכדכתיב: "את הדברים אשר ראו עיניך" (לעיל ד ט), ובאבן עזרא שם: "אשר ראו עיניך, חדשים בבחינת הראיה אל קבלת הר סיני, "השמע עם וגו' כאשר שמעת אתה ויחי" (לעיל ד לג).

והנה אז"ל (ברכות שם): "הסכת, עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה", ויש לבאר בצירוף בין שני חלקי הפסוק, הסכת ושמע ישראל, והיום הזה נהיית לעם, לפי דרש"י ז"ל. דהנה אי' במדרש (ויקרא רבה פ"א פ"ט א'): "ואמר (שמות כד) כל אשר דבר ה' נעשה ושמע לשמוע בקול דברו, אי"ה תנחום בר חניליאי, בנהוג שבעולם משוי שקשה לאחד נוח לשנים ולשנים נוח לארבע, או שמא משוי שקשה לשנים רבוא נוח לאחד, כל יש לשנים ועומדים לפני הר סיני ואומרים (דברים ח) אם יוספים אנתנו לשמוע וגו', ומשה שומע קול הדיבור עצמו וחיה תדע לך שהוא כן, שמולך לא קרא אלא למשה לכך נאמר ויקרא אל משה", וביאר מו"ר מרן זצלה"ה דמבואר כאן הדתורה לא ניתנה ואינה ניתנת ליחידים אלא לכלל כולו כאחד בכוחות משותפים, וכל אחד מסייע בקבלה.

ויש לצרף לזה את דברי המדרש (בראשית רבה פ"ע פ"ט ט): "ר' יוחנן פתר לה בסני וירא והנה באר זה סיני, והנה שם שלשה כהנים לויים וישראלים, כי מן הבאר ההיא, שמשם שמעו עשרת הדברות, והאכל גדולה זו שכבה, ונאספו שמה כל העדרים ר' שמעון בן יהודה איש כפר עכו אמר משום ר' שמואל שאילו היו ישראל חסרים עוד אחד לא היו מקבלים את התורה, וגללו את האבן שמשם היו שומעים את הקול ושמעו עשרת הדברות, והשיבו את התורה (שמות כ) אתם אריתם כי מן השמים דברתי וגו'", ומפורש דכך היא הבחינה בקבלת התורה בסני שאך על ידי שנתפס שמה כל העדרים כהנים לויים וישראלים, יכלו יחדיו לגולל את האבן ולשאוב מבארו של סיני, וכ"ה אילו היו ישראל חסרים עוד אחד לא היו מקבלים את התורה.

והנה כללא הוא דלימודה כנתינתה, ושפעת הלכה ונתינתה לדורות היא גם כן במהלך זה של כלל ציבור וחבורה. וכ"ה מבואר במדרש (דברים רבה פ"ז פ"ט ח'): "ארשב"י מנין אתה אומר אילו היו ישראל חסרים אפילו אדם אחד לא היתה השכינה נגלית עליהן, דכתיב (שמות ט) כי ביום השלישי ירד ה' לעיניך על הר סיני, מעשה ברבי שהיה דורש בבית המדרש הגדול, וכשהיה מבקש ליכנס לדורש היה אומר ראו אם נתכנסו כל הקהל, ומיכהו אתה למד מתוך תורה, מנין שפיר (דברים ד) באמור ה' אלי הקהל לר' אתה העם ואשמיע את דברי, ומפורש דכך היא המדה לדורות, שאך ע"י הכחות המשותפים של כל בני בית המדרש, אפשר להשיג את שפעת התורה היורדת לבית המדרש הזה.

ונמצא דענין החבורה משתמש לימודה כנתינתה, והנה "הסכת ושמע, עשו כתות כתות ועסקו בתורה לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה", משום "היום הזה נהיית לעם לה' אלוקיך" – "בכל יום יהיו בעיניך כאילו היום ניתנו", כלומר דצורת הדורות היא בבחינה של צורת קבלת התורה של סיני, שהיא דוקא על ידי החבורה של שישים ריבוא, מה נתינתה בשישים ריבוא (כדאי בכתובות דף יז ע"א), דנתינת התורה דסיני חייב את המצאם של שישים ריבוא מישראל. וכ"ה לדורות "שאיין התורה נקנית אלא בחבורה", ולגללו כל העדרים. ובכך ישנה העטמה בהא ד"ויידבר משה והכהנים הלויים אל כל ישראל היינו, דמכונן כנגד דברי המדרש והנה שם שלשה עדרים צאן "כהנים לויים וישראלים", ומשה שהוא שקול כנגד כל ישראל (דברים רבה י א, תנחומא בשלח ו), שכולם יחדיו גללו את האבן למען השקות את צאן קדשים מבארה של סיני.

(ואת ליעקב דברים)

הרה"ג מרדכי קרליבך

מעלת תלמוד תורה דרבים

בסוגיא דמגילה ג. מבואר דמה דמקרא מגילה דוחה ת"ת היינו רק ת"ת דיחיד, אך ת"ת דרבים גדול הוא מן העבודה אין לנו שיהא נדחה מפני מקרא מגילה, וכן מבואר ברש"י בסוגיא דמגילה שם, אולם הר"מ סתם דבריו, באופן דמוכרח מה דבכל גוונא מבטלין ת"ת לשמוע מקרא מגילה ואפי' בת"ת דרבים, וכבר עמד בזה הלח"מ למה השמיט סוגיא זו ת"ת דרבים דוחה מצות מגילה.

ומן הגר"י אמר בזה דבר נפלא, דהנה בפשוטו נראה דמעלת ת"ת דרבים היינו דוקא כשנגזר ת"ת בעצמו חשיב ת"ת דרבים, אך בכל ציבור שיושבים ועוסקים בתורה ביחד, הרי שבגוף החורה עצמה לא חילל שם הציבור לזאת שיהא בה חומר של תלמוד תורה דרבים, כי אם דהוי צירוף של הרבה יחידים העוסקים בתורה, באופן דמעמ"צ ע"ע למה לימוד תורה של יהושע עם ישראל נקרא ת"ת דרבים, וצ"ב.

ונקודא ברע"א סי' י"ג, בהא דאיתא בבבב"ב מו: שגדול מצוה דרבים לדחות אסור אף שאינו בעידנא, והעלה היינו דוקא במצוה שביטולה הוי מצוה דרבים, כגון תפילה בציבור או קריאת פרשת זכור בציבור שקיומה אך בציבור, אמנם אין להחיר עפ"י להביא (דרך אסור) שופר לר' אנשים המתפללים, דאף דיש כאן זכור הרבים, מ"מ תקנית שופר לא חשיבא מצוה דרבים, אף אם יש כאן אנשים שלא יצאו ד"ח.

ואמר הגר"י, דחלות דין ת"ת דרבים נתפס רק במסירת התורה, דהנה תנן במלחמה קיבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ויהושע זקנים וכו', ובחידושי מרן ר"י הלוי בפרשת בשלח הביא דברי הר"מ בקרקמה שכתב וז"ל, ואלעזר ופנחס ויהושע שלשתן קבלו משה, וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מטר תורה שבע"פ וצוהו עליה, הרי דאף דלששתם קיבלו, מ"מ המסירה היתה ליהושע והוא שנצטוו עליה.

ובזה ביאר הא דאיתא בתמורה [דף טו]. דבשעת מתתו של משה לשנתכו ג' אלפים הלכות, ועמדו כל ישראל להרוג את יהושע על שכתבו וז"ל וביאר דהוא לפי שיהושע נצטוו למסור את התורה לישראל, כמבואר בפריש בפרשת פנחס וצו את יהושע וגו' צוהו על דברי תלמוד, ופירש הר"מ משינה משה את יהושע למסור את התורה לישראל, ולכן כאשר נשתכחו ג' אלפים הלכות עמדו להרוג את יהושע על כך, יעו"ש.

ובנמשך החכמה בפרשת תרומה בסופו דעל ת"ת דרבים צריך אדם למסור נפשו, וביאר בזה מה שהמלאך טען ליהושע על שלש עסק בתורה במלחמת יריחו, דאף שהיה פיקרני לעובר קשר המלחמה ולפסוק בתורה, מ"מ כיון שיהושע היה עוסק בת"ת דרבים (כמבואר במגילה ג:) לכן נצטווה על כך אף במקום פיקרני, (ורבירי מחודשים, ורש"י מגילה שם ד"ה הא), והארכתי עוד בזה בהפטרות פרשת ואת הברכה, יעו"ש.

ומעתה יישב השטות הר"מ [נתי"ת דרבים דוחה מקרא מגילה], שהיה למש"נ דת"ת דרבים אקיקי רק תלמוד של העתקת המעטמה מפי הרב מוסר התורה, כמעשה יהושע עם ישראל, אכן בזמן הזה שוב לא משכח"ל כלל ק"מ מלאת ת"ת דרבים, שהיה מבואר בדברי הר"מ שכתבתי רב א"ה [וארבעים דורות משנה רבינו] פסקה העתקת השמועה, וכיון שאין נפ"מ בזמן הזה ע"כ השמיטה הר"מ.

והנה בשנה שבאו ישראל לארץ וצוה על יריחו כתיב, והיו בהיות יהושע ביריחו ויש עניו וירא והנה איש עומד לנגדו וחרבו שלופה בידו, ויאמר הלנו אתה אם לצרינו, ואיתא במגילה ג. שהמלאך הוכיחו על על ביטול קרבן תמיד ועל ביטול תורה, ושאלו יהושע על איה מהן באת, והשיב לו המלאך "עתה באת", והיינו דעל עסקי ביטול תורה באת, דכתיב ביה בתורה לשון "עתה", דכתיב ועתה כתבו לכם את השירה הזאת.

וביאר רבנו' [ד"ה אמש] דרבירי המלאך ויהושע מרומזים בפסוקים שם, דיהושע שאל הלנו עתה אם לצרינו, היינו בא אם להוכיחם על ביטול ת"ת דכתיב ביה לנו, דכתיב תורה צוה לנו משה, או לצרינו היינו על ביטול הקרבות שהמה מגנים עלינו מצרינו, והשיב לו המלאך "עתה באת", היינו על תורה דכתיב ביה "עתה" כתבו לכם את השירה הזאת וגו', ומיד ילן יהושע בתוך העמק, תלמד של בעומקם של הלכה.

והעיר הרב מפנינו, שיהושע רמו לתורה הכתובה בפסוק תורה צוה לנו משה, ואילו המלאך בהשיבו שעל עסקי ביטול תורה בא השיב להם מכתוב אחר דכתיב ועתה כתבו לכם את השירה הזאת, ולמה לא השיב המלאך באותו לשון בה שאלו יהושע, וביאר המלאך בא רמזו להם על מה שנכתבו מן התורה בעידן המלחמה, וע"ז רמז להם שאם התורה נחשבת בעיני האדם כשירה, לעולם לא יתבטל ממנה, עכ"ל.

אשר למש"נ ניחא היטב מה שהמלאך שנה בדבריו להוכיח את התורה בלשון עתה, דכתיב ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמה לא בני ישראל שימה בפיהם, שבא להורות דמה שבא להוכיחו על ביטול תורה, לא על תלמוד תורה כלבד הוא שהוכיחו, אלא על ביטול העתקת השמועה, דהך קרא דשימה

חודש אלול פרס כנפיו על הקיום כולו, אוירה של קדושה אופפת את הכל, הכנה גדולה לקריאת הימים הקדושים, הימים הנוראים.

וזה הזמן שבו כל אחד מתנסח לתוך עצמו בחשבון נפש, מחשב את מעשיו ואת התקדמותו בשנה האחרונה, בודק וחוקר, כמה רווחים רוחניים צברו לזכותו בזכות מעשיו בשנה החולפת, האם צעד בדרך הנכונה, מה עליו לשפר ומה יעשה בשנה הבאה על מנת להמשיך ולצעד בדרך הנכונה והראויה אשר תביאנה להגשים את משאלות ליבו הרוחניות.

בסימונו של יבין הזמנים התקיים מעמד של סיום מסכתות שבא קמו וראו אשנה השנה בהתגברות, כשישים בחורי חמד וסיימו את המסכתות וגם נבחנו לעילן במסגרת תנינית דרשו לבני השיבות, הם יצאו לתלמודם בידם, אווזים במאות דפי גמרא, פרי עמלם.

נציג בחבריהם אשר לא מכבר חגג את אירוסיו, נשא דברים עם המסיימים ובהתרגשות רבה סיפר כי בימים אלו, לקראת בניית ביתו, עורך הוא חשבון נפש וטף ואישי על אשר הסיפק לצבור בתקופת חברותו בין כתלי הישיבה, ולבו אינו פוסק מלהביע את רחשיו על הכרת הטוב העצומה ליהודיו, כי בזכות הדרבון המסודרת שקיבל על עצמו, וכה ללמוד ולהבחין על 950 דפי גמרא.

כך, כל המחשב את דרכיו, השם ליבו ומעייניו בתחילת הדרך ובכל שלב בה, להננות את כל כוחותיו להרבות ולהגדיל את ידיעותיו בתורה ועמקותו בתורה, בוודאי, בבוא יום החשבון, יראה ויבין, שישלם וישמח, על אוצר גדול שנוקף לזכותו - פרי עמלו.

בברכת כתיבה וחתימה טובה לכם, למשפחותיכם ולכל הנלווים אליכם.

א"תה יצחק הלוי רזנסקי

בפיהם נאמר על תורה שבע"פ אשר נצטוו יהושע למסרה לישראל, כמו שהביא בח"י מרן ר"י הלוי בפרשת בשלח מהמפורש בבב"י"א דמגילת הענית פ"ד ועיקר הך קרא מיידי במסירת התורה לכל ישראל, כמבואר בעירובין נד: דסדר משנה של משה נלמד מהך קרא דכתבו לכם את השירה הזאת וגו' ולמדה את בני ישראל.

הלא מעתה מיושב מאד מה שהשיב המלאך דוקא מהך קרא [דעתה כתבו לכם את השירה], משום דהנה בסוגיא דמגילה מבואר דהחומר על ביטול תורה של יהושע וישראל הוא מחמת לזאת דת"ת דרבים שהיא חמורה עד מאד, ונחבאר דלכ עיקר דין ת"ת דרבים הוא משום מעלת העתקת השמועה, ולזה מייית דוקא הך קרא דעתה כתבו לכם את השירה הזאת דמיידי מענין מסירת התורה מדור דור, וגודלה מוז, דבהך קרא הוזכר גם מה שנשמנה יהושע למסור את התורה לישראל, כמבואר ברמב"ן שם דפשמיה דקרא ודמה יהושע ויהושע נצטוו לכתוב התורה ולמדה את בני ישראל, ולזה הביא המלאך דוקא הך קרא.

צדק

צדק הוצאה לאור – נתן פלדמן

הופיע

כתבוני לדורות

אגרות ומאמרים
ממרן הגר"ש אלישיב
גדולה שמושה

מעשיות והנהגות ממרן הגר"ש אלישיב

להשיג בחנויות המובחרות

רבי יוסף שלמה כהנמן - ראש ישיבת פוניבז'
[תרמ"ו - תשכ"ט] מכתביו

העומר המסמל כח לימוד תורה דברים

בגמרא מגילה שנינו 'קומצי קמחא דידכו ודחי עשרה אלפי ככרי כספא דידך', ומבואר שדוקא מצות העומר עמדה להם בימי המן שעיקר מצות העומר באה ללמד אותנו להכיר שכל גידולי הקרקע אינם תלויים בחרישה ובזריעה ובסיכות של ההשתדלות, שאף על פי שחורשים וזורעים הכל בא בהשגחה ותלוי בהשם ית', ולכן מצות העומר שהתחזקו באמונה זו שלא הסיבות גורמות עמדה להם בימי המן להנצל.

אך נראה לבאר יותר, שהמן הרשע הכין עץ גבוה חמישים אמה לתלות עליו את מרדכי הצדיק, והקב"ה סיבב את הענין ואחשורוש אמר למלך מהר קח את הלבוש ואת הסוס וגו' למרדכי היהודי, כשהגיע המן לבית המדרש שמע שם את כל היראתא דאורייתא ושאלם במה עסקיתו, אמרו לו בהלכות קמיצה של העומר, והמן מבקש להבין מה זה עומר כסף או זהב.

ועונים ומסבירים לו עומר זה אינו קרב אלא ממאכל במה אלא כשיכנה בית המקדש במהרה, מביאים קרבן הגרוא קרבן העומר, שזה עשוי משעורים, ועל זה נאמר בגמ' שהמן אמר בא עומר שלכם ודחה את כיכר כסף שלי.

וביאור הדבר, שבדבריו של המן ה' דגש על העומר ולא על עצם מצות ת"ת, המן חשב שהנה גייע לביהמ"ד ושם כולם יודעים שהוא הולך לתלות את המנהיג שלהם, שהרי כולם ידעו מהעץ גבוה חמישים אמה, וגם מהגזירה של להשמיד ולאבד את כולם אנשים וטף, והיה בטוח שיגיע לבית המדרש, וימצא שם את כולם בצום לכושים בשק ויושבים על הריצפה ואומרים תהלים.

והנה מגיע המן הרשע ומוצא אותם מתווכחים בלימוד ביראתא דאורייתא על הלקחת למשיחא ענייני קרבן עומר, ובמקום להיות עסוקים בהל' קידוש השם, הם עוסקים בהל' המשיחא, והמן שואל אותם מה הענין של העומר, מה השייכות של הלכות אלו לדין קידוש השם, ועונים לו ילדי ישראל שזה לא שייך בכלל לענייני קידוש השם, אלא שמהרה יבנה בית המקדש ולכן צריכים לדעת בדיוק איך לקיים מצוות המקדש וקרבנותיו.

אז אמר המן הרשע - יהודים שיודעים שבעוד רגע הולכים למות ואינם דואגים על עצמם, ואפילו בענייני קידוש השם אינם עסוקים, אלא שבטוחים באלוקיהם שעוד מעט הישועה תבוא ומהרה יבנה בית המקדש ותחול אז חובת הקרבנות, ובלמוד התורה ברבים הם עסוקים רק כיצד לקיים את ציווי השם ית', ואמה כזו איננו יכול לגנוב, והוה שאמרו בא עומר שלכם ודחה עשרת ככר כסף שלי.

הוא חבירו ערב עליו א"כ הם שאר זה עם זה" נוספו בזה דברים יתר על מה שנתבאר לעיל דיסוד נפש אחת מפני שכל הכלל ישראל עובד למטרה אחת ורק בהשלמת העבודה ע"י כולם מושלמת אף עבודתו, והתומר דבורה מוסיף בפשטות שממש הם נפש אחת משום שכל נשמות ישראל כלולות יחד והם ממש אחת, ומעתה פשוט שזכות האדם תיתכן רק בהשלמת עבודת כל הכלל כולו ורק בהמלכת כל העולם על עצמו יתקיים ההמלכת את קונן.

והיינו דעיקר תיקון העולם ועבודת האלוקים בו היא ע"י שכולם [היינו כל ישראל, ולעיתים לבוא יהיה ה' אחד ושמו אחד ואז כל בני העולם יכירו במלכות ה', והוה יהיה השלמות, אמנם מבחינת קיום המצוות ככל שרבים יותר ועושים כן הקיום בו גדול יותר] עובדים אותו ית' ובוה גם עבודת כל יחיד היא אחרת, והיינו דיש שינוי לא רק בכמות אלא גם כל איכות המצוה משתנה לגוונא אחרת. ובשם הגרא"ל שטיינמן ראינו שביאר שהמעלה המיוחדת של מצוה דברים היא משום הנחת רוח שיש להקב"ה מזה, שכלל שיש יותר אנשים שעושים מצוה משקלם הוא הרבה יותר מהמשקל היחסי שיש להם על פני מועטים העושים את המצוה, בדומה למה שמבואר בפסוק "איכה ירדוף אחד אלף ושנים רבבה", והיינו שאין להשוות בכלל את הנחת רוח שיש לקב"ה כשרבים עושים מצוה.

ד. מצוה דברים בתורה היא יותר משאר מצוות. נראה שאפילו שמעלת דברים הרבה קיימת בכל המצוות, [ויש מצוות שאף מצינו ממש קפידא של רוב עם הדת מלך], אמנם בתורה יש לזה כוח מיוחד (וכפי שנתבאר לעיל באת ב' מהח"ה) והטעם משום דבתורה מצינו שיש קפידא שלא לעסוק בתורה ביחודי, שהרי בגמ' בברכות טג,ב דרשו מן הפסוק בירמיה חרב על הבדים ונואלו, חרב על שוניהם של תלמידי חכמים שעוסקים בתורה בד בבד ולא עוד אלא שמתפשין וכו', והיינו דסגולת לימוד התורה היא רק בצורה של רבים שע"י דיבוק חברים או רב ותלמיד שרק באופן זה התורה יכולה להתברר על נכון, וכתב החזו"א באגרותיו (טו) לבי לא יתנני להאמין כי בשבתך גלמוד ויחיד תרכש את רכוש התורה וברור נראה כי טובה היא החבורה וחבריו קיימוה בידך. עוד נראה שבתורה מצינו הרי דת"ת דרבים שהוא חמור וכן בגמ' מגילה ג,ב, וראיתי ביאור לזה מהגאון ר' אברהם ויינפלד זצ"ל (כספרי אבן יחזקאל בהקדמה) שהוכיח שעיקר מצות ת"ת הוא ללמוד תורה עם אחרים, וראייתו מהפסוק של ת"ת הוא ולמדתם אותם את בניכם, (וכן לכא' יש להוכיח מחיובא דת"ת בקרא דושנתם לבניך) וא"כ נכון שבתורה כך הוא האופן הנכון ללימודה. [וע"ד הדרוש היה אפ"ל כאן ד' הגמ' בברכות ו ע"א, ומנין לשנים שיושבין ועוסקין בתורה ששיכנה עמהם שנאמר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וגו', וכו' ומנין שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששיכנה עמו שנאמר בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבוא אליך וברכתך, היינו דמנין שבת"ת גדולה מעלת הלימוד ברבים ולא ביחוד, לכן לא יאמר האדם לא אעסוק בתורה ביחוד, כי חסר את עיקר מעלת ת"ת, ולזה אמרו בגמ' שאפילו אחד שיושב ועוסק בתורה ששיכנה עמו וא"כ נחשב כבר ברבים ודו"ק].

ה. לימוד הדף היומי. מרן הגרא"ל שטיינמן שליט"א במעמד סיום הש"ש ציין שאחת מהמעלות של לימוד הדף היומי, היא זה שזהו מצוה דברים, והביא דברי התורת כהנים (בבחוקותי כ"ו ח') שאינו דומה רבים העושים את המצוה למועטים העושים את המצוה. ויש כאן חידוש שאפילו שבעצם כל אחד לומד זאת ביחודי מכיון שכולם לומדים ועוסקים באותו ענין גם בזה יש מעלת רבים, ואולי יש להביא ראיה לדבריו ממגילה דף ג' אמש שבתלם תמיד וכו' ועכשיו שבתלם תורה, ובגמ' שם מבואר שזה ת"ת דרבים שחמור, ואפילו שכל אחד היה לומד בתדור זה נחשב ביטול תורה דברים מכיון שכולם למדו, זה מוגדר ת"ת דברים כש"כ אם לומדים אותו ענין אפילו שכא"ל לומד לבדו.

א. מקור העניין. בפרשתנו פר' כי תבוא פרק כז פסוק ט הסכת ושמע ישראל, ובגמ' [ברכות ס"ג ב'] מאי הסכת, עשו כמות ועסקו בתורה, לפי שאין התורה נקנית אלא בחבורה. וראה עוד במסכתות קטנות מסכת כלה רבתי פרק ה בזה"ל שכן מצינו בדוד מלך ישראל שלא למד מאחיתופל אלא שני דברים בלבד, מאי ניהו, אמר רבא, מגופיה דקרא לאו שמעית מינה? נמתיק סוד, אמר ליה, דוד, למה אתה יושב לבדך ועוסק בתורה, אין דברי תורה מתקיימין אלא בחברים. בסוד, מה סוד, הפר מחשבת באין סוד, אף הכא נמי, ומנא אסבריה, דכתיב הסכת ושמע ישראל, עשו עצמכם כמות כמות; ואידך, פעם אחרת מצאו אחיתופל לדוד שהיה הולך לבית המדרש לבדו, אמר ליה ולית לך ברב עם הדת מלך, אלא בבית אלהים נהלך ברגש, ברגיש בני אדם נלך אני ואתה;

ב. המעלות של הלימוד בחבורה. כתב החפץ חיים בספרו שם עולם חלק א - פרק כא כמה מעלות ללומד בחבורה: (א) דבחבורה מתקיימת יותר הקביעות עתים שלו, שאין כח כל כך ליצר לבטל קביעותו מפני שחבריו יזכירוהו שילך ללמוד ויתבייש לפרוש מהצבור. וגם דכשהוא לומד בעצמו אין מינכר כל כך כשמחסר איזה יום, מה שאין כן כשיש לו שיעור בבית המדרש וזכר את הסדרון תמיד כשרואה חבריו שסיימו כמה פרקים והוא חסר מהם ורואה להשלימם, וכמו שאמרו חז"ל קנאת סופרים תרבה חכמה: (ב) דמצוי שמקיים ע"י גם המצות עשה של לימוד תורה לאחרים, דלפעמים שחבירו אינו מבין היטב הדבר והוא מסבירו, וכדמוכח בב"מ ל"ג דעל ידי זה הוא בכלל רבו ע"ש: (ג) דעל ידי חבורה מתרחבת הידיעה יותר, מה שאין כן כשהוא לומד יחיד וכמו שאמרו חז"ל [ברכות ס"ג] חרב על הבדים ונואלו, חרב על שונאיהן של תלמידי חכמים שעוסקין בתורה בד בד, ולא עוד אלא שמתפשין שנאמר ונואלו. וגם אמרו (תענית ז.) למה נמשלו דברי תורה כאש שנאמר הלא כה דברי כאש נאם ה', לומר לך מה אש אינו דולק יחיד [עץ אחד אינו דולק אלא ב' או ג' ביחד] אף דברי תורה אין מתקיימין ביחודי. ואיתא במדרש (שה"ש רבה) שני חברים שהיו עוסקין בדבר הלכה ונכבשין [היינו נוחין] זה לזה בהלכה], עליהם הכתוב אומר אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע, ואין דיבור אלא לשון נחת, שנאמר ידבר עמים תחתינו. ולא עוד, אלא שאם טעו הקב"ה מחזיר להן טעותן, כמו שנאמר ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחושבי שמו. וישמע, להם. ויכתב, שהוא כותב על לבם, כמו דאמר ועל לבם אכתבה. ספר זכרון לפניו, שהוא מזכירה להם. וגם מחמת זה שהידיעה מתרחבת יותר, רצון השם יתברך שהאדם ילמד בחבורה כדרשו חז"ל [ברכות ס"ג] על הפסוק הסכת ושמע ישראל וגו' עשו כמות כמות ועסקו בתורה ע"ש בגמרא: (ד) דעל ידי זה מתקדש שם שמים יותר וכנ"ל, וגם הלא ידוע מה שאמר הכתוב אם תבקשנה ככסף וגו' אז תבין יראת ה', וידוע בבקשת הכסף דאם יזדמן לאדם שני עסקים באחד יוכל להרויח מאה, וגם ובשני מאתיים זון בודאי יבחר בעסק של מאתיים, וזה בכאן הלא ידוע מה שאמרו חז"ל [הובא ברש"י בפרשת בחוקות] דאינו דומה מרובים העושים את המצוה למועטים העושים את המצוה, ואם כן בודאי יותר טוב ונכון שיעשה המצוה בקיבוץ דעל ידי זה כח וזכות המצוה גדול הרבה יותר:

ג. מעלת מצוה דברים. בספר אור יחזקאל הביא מדברי התומר דבורה (בביאור מדת לשארית נחלתו) וז"ל "כל ישראל הם שאר בשר אלו עם אלו מפני שהנשמות כלולות יחד יש בזה חלק זה ובוה חלק זה ולכן אינו דומה מרובים העושים את המצוה (ספרא ויקרא כו ח) וכו"ז מפני כללותם מפני שממש יש בכל אחד חלק אחד מחבירו, וכשהוטא האחד פוגם עצמו ופוגם חלק אשר לחבירו בו נמצא מצד החלק

ו. הערה ממעלת לימוד תורה בצנעה. לכא' יש לשאול אחד כל משנ"ת דצורת לימוד תורה הוא רק בחבורה. וכן בכל הש"ס והמדרשים מצינו מעלת תורה ברבים וכפי שיבואר, א"כ מהו שמצינו שבתורה יש מעלה לצניעות, וכמבואר בגמ' סוכה מט ע"ב תנא דבי רב ענן מאי דכתיב חמוקי ירכיך למה נמשלו דברי תורה כירך לומר לך מה ירך בסתר אף דברי תורה בסתר, וכן ואת צנועיה חכמה שהגיע בתורה בצנעה לא במהרה הוא משתכח, וכן בירושלמי ברכות פ"ה ה"א, וכן פסק הרמב"ם בפ"ג ה"ב כל היגע בתלמודו בצנעה מחכים שנא' ואת צנועים חכמה, ולכא' אמאי לא הוי תרתי דסתרי, ויש ליישב.

כי תבא - לימוד תורה ברבים, הסכת ושמע (כז, ט), עשו כיתות ועסקו בתורה, ברכות טג: נצו" - קדושת אר"י (ראשונה ושניה) אשר ירשו (ה, ה), יבמות טב: האזינו - ר"ה - התרת נדרים, ענינא דיומא סוכות - עליה לרגל, ענינא דיומא.

מכון ירושלים

הופיע

יד דרך

על מסכתות נדרים נזיר וסוטה

להגאון רבי דוד זינצהיים זצ"ל יו"ל לראשונה מכת"י המחבר עם מקורות וצינונים

מוסד הרב קוק

חדש

כרכים נוספים מסדרת שיטה מקובצת על הש"ס

מסכת נדרים מסכת נזיר, סוטה

תורת הרבים היא שעמדה לו

זה היה באחד מימי החורף הקשים שידעה ישיבת מיר.

הם עמדו בחוף, שניהם יחדיו, במבוא הצר המוליך לביתו של ראש הישיבה הגאון הגדול רבי נתן צבי פינקל זצוק"ל, ובלבם הספק האם להכנס ולבקש מראש הישיבה שינסה למלא את משאלתם, או לאו.

כל מי שהכיר את ראש הישיבה ידע להעריך במדויק, כי למרות הקושי הגדול הקיים בתקופה זו בתקציב הישיבה, ארשת פניו השמחה של ראש הישיבה לכל דבר חידוש בהפרכת התורה, שיעצים את אור התורה הזק שבעיניים בהיכל הישיבה, נוסקת לגבהים רמים, ובאותו הרגע כאילו הקשים והמצוקה נעלמו באותו רגע.

לאחר לבטים רבים, נכנסו השנים לחדרו של הראש ישיבה. אמרו להם שבעוד רגע קט הוא יכנס לחדרו ממונחת הצהריים. כשהבחין בהם ראש הישיבה, הוא נטל את החילוקא דרנב"ן המיוחד לבשו לכבודם, התיישב לצד השולחן ובקש מהם לשבת לצידו, כשארשת חיוך גדולה נסוכה על פניו המאירות.

הם הציעו לפני הראש ישיבה את הרעיון המיוחד שהוגו בדקדוק רב לקבוצתם, דבר שיחזק מאד את אורת הלימוד באחד מנתי המדרשות החביבים על ראש הישיבה.

כמה תעלה התוכנית לכל זמן החורף? - הם נשאלו.

אין לנו הערכה מדויקת, אבל קרוב ל-20,000 ש"ח... הם הגיבו במעומעם.

בסדר גמור, ואמר ועושה... - פסק-החליט ראש הישיבה, לאחר מחשבה חרישית של כמה שניות.

המבוגר שמבין השנים לא עמד בלשונו, ומבלי שמיש שאל את השאלה הקשה מעל שניסרה בחלל החדר באופן טבעי:

הראש ישיבה, הרי המצב בישיבה אינו כה קל, ואולי עתה זה זמן קשה להתחיל במבצע חדש שעלותו אינה מבוטלת?

וכי נראה לכם שאם הייתי מתחשב במצב הישיבה, היינו מגדילים ומפחיתים כה הרבה את הישיבה באחרונה! אנו מאמינים שאם הדרב נעשה באמת לשם שמים להגביר את התורה, אנו נתונים בידי שמים, ובשבילו זה 'קליניקטי' [דבר קטן].

לחיצת היד של הראש ישיבה עם יוכוו הרחב לשני האורחים, גרמו להם לשניהם לצאת מהחדר עם דמעות של ממש בזוית העין, אלא שלא היו אלו דמעות של עצב, היתה זו דמעת גיל ורגן...

לרעה מכל שבטי ישראל. עליך לדעת כי אם תחשוב ותתנהג כך, אזי לא תוכל להיכלל במעלת הכלל. אתה תהיה מובדל מותכו, כוח הציבור יותר לא יגן עליך.

היחיד הוא בתוך הכלל בין לטוב בין למוטב. וכך מבאר הוא את הגמ' 'עולם אל ימנע אדם עצמו שעה אחת מית המדרש'... כי אפילו ישב בביתו ויעסוק בתורה אינו דומה לישב בבית המדרש. מפני שהיושב בבית המדרש זוכה למעלת 'היכלל של בית המדרש'.

כמה חשוב להיות כל הזמן בתוך הישיבה, לא לצאת אפילו לרגע. כמה חיוני להשתייך לציבור, לבית מדרש, לקהילה. להיות נמנה על הציבור. כי בזה זוכים למעלת הציבור וככל שהציבור במדרגה יותר גבוה זוכה כל אחד ממנו למעלות גדולות יותר.

'לימוד תורה ברבים'

על הפסוק במשלי, 'ברוב עם הדרת מלך', כותב המצודות: 'הדרת מלך נראה בעבור רוב העם אשר איתו'. הרלב"ג שם כותב 'הדר המלך הוא כשיהיה לו ריבוי עם'. לכמות יש משמעות. ככל שיהיה יותר ויותר אנשים העושים את רצון המלך, המביעים את נאמנותם למלך, תרבה הדרת המלך.

רש"י שם מוסיף תנאי ב'הדרת מלך' וכותב: 'שהצבור זכאים, הדרת הקב"ה הוא לא מספיק שהעושים יהיו רבים, צריך גם שיהיו זכאים. לא רק הכמות יוצרת את ההדר גם האיכות קובעת את ההדר. ככל שהציבור יהיה יותר זכאי, יותר ראוי ושלם, יתרבה כבוד שמים.

'ברוב עם' זה גם כשהרבה אנשים משתתפים ועוסקים יחד באותו דבר, באותו מעשה, וזה גם כשהרבה אנשים עושים בבת אחת, במקום אחד ובשעה אחת את אותו המעשה. אלו גם אלו מביעים בדרך זו את החשיבות הגדולה שהם רואים במעשה אותו הם עושים. אלו גם אלו מכבדים, מהדרים ומרוממים את שמו יתברך שבצויו נעשה הדבר.

אינו דומה יחיד המקיים את המצווה לרבים המקיימים את המצווה. כי 'ברוב עם הדרת מלך' ככל שתתקיים המצווה ברוב עם כך יתרבה כבודו והדרו של המלך, של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא.

על הפסוק בקהלת 'מעוות לא יוכל לתקון וחסרון לא יוכל להימנות' דורשת הגמ' במסכת ברכות: 'זה, שמנו חבריו לדבר מצווה ולא נמנה עימהם'. אם כולם מצטרפים יחד ועושים מעשה טוב, מתאספים יחד ללמוד תורה, מתחברים זה לזה לעשות מעשה טוב, לקיים מצווה ואתה לא נמנה עימהם, אם אתה לא נכלל בחבורה זו. זה הוא חסרון שאינך יכול לתקנו.

אדם צריך להיות מצורף לעושי מצווה. יוחרסו לא יוכל להימנות' מפרש רש"י 'זה שחיסר עצמו ממניין הכשרים לא יוכל להימנות עימהם בקבול שכרם'. אם אתה לא נספר יחד איתם במניין האנשים הטובים המצטרפים לעשות מעשה טוב, אזי גם לא תמנה ביניהם בעת קבלת השכר.

שותפות, חיבור, הצטרפות נעשית על ידי מנין. על ידי ספירת העושים במניין אחד. צירוף לתפילה נקרא 'מניין'. ספירה של עשרה אנשים הופכת אותם לחטיבה אחת, לציבור ומאפשרת תפילה בצבור. כאשר אתה נמנה לדבר מצווה, אתה כבר לא יחיד, אתה ציבור. 'אינו דומה יחיד העושה את המצווה לרבים העושים את המצווה'. ברגע שנמנית עם הרבים קבלת את כוח הציבור, כעת יש לך את הכוח של הכלל. מצבך השתנה. כשאתה חלק מהכלל מתייחסים אליך אחרת. אם אתה שייך לכלל, אם אתה נחשב לחלק מהציבור, דינך הופך להיות כמו דינו של הכלל.

זה לא חשוב אם אתה במעלה ובמדרגה של הציבור. מספיק רק אם אתה נכלל איתו, אם אתה נמנה עימו, אז אתה כבר חלק ממנו. ציבור כולל בתוכו את כולם. ציבור זה ראשי תיבות: צדיקים בינוניים ורשעים.

במדרש תנחומא מובא: על הכתוב 'והיה לך ד' לאור עולם' (ישעי' ס"ט). 'אימתי. בזמן שתהיו כולכם אגודה אחת, שאמר, 'חיים כולכם היום'. בונה שבעולם, אם נוטל אדם אגודה של קנים, שמא יוכל לשברם בבת אחת. ואלו נוטל אחת, אפילו יתיק משברך.

יעקב אבינו מלמד כלל זה את בניו. לפני פטירתו מן העולם הוא קורא לשבטי קה ואומר להם: 'האספו ואגידה לכם' תהיו יחד באסיפה אחת, אגודים, מאוחדים ואז אין כל אומה שולטת בכם.

השייכות לכלל, היותך נמנה עם הציבור, מעצימה אותך. יחיד, אפילו אם הוא בעל מדרגה גבוהה עדיין הוא בבחינת 'קנה' אפילו יתיק יכול לשוברו. 'כלל ישראל' כשהוא אגוד יחד, אין שום כוח שבעולם שיכול לשברם.

האדם, כשהוא לבדו, אין כוחו להתמודד ולעמוד מול רוחות מצויות ורוחות שאינן מצויות. כאשר אדם משתייך לכלל, לציבור, הוא חזק יותר הוא יכול לעמוד ולהתמודד גם עם רוח סערה.

כוחו של הכלל מוכה אותו במעלות רבות. 'ויהי בישורון מלך' מתי מתגלית מלכותו של הקב"ה 'בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל' בזמן שישראל ביחד באחוזה ורעות. עצם המציאות של הכלל מביאה להתגלות מלכותו של הקב"ה. רק כשיש 'מניין' כאשר יש צירוף אפשר לומר 'ברכו' אפשר לומר 'יתגדל ויתקדש'.

רבנו חיים שמואלביץ זצ"ל בשיחתו המפורסמת על 'מעלת הכלל' מוכיח עד כמה גדול כוח הכלל שבוכותו יכול האדם להינצל מעונש. הוא מביא את דברי האבן עזרא על הפסוק 'ויהי בשומעו את דברי האלה הזאת והתברך בלבבו לאמור שלום יהיה לי'. אדם שומע את הברכות ואת הקללות והוא מקבל אותם על עצמו ובכל זאת הוא חושב להמשיך ללכת 'בשרירות ליבו'.

הוא יודע שהוא לא בסדר אבל הוא אומר בליבו 'שלום יהיה לי'. מפני שהוא מקווה 'שנפשו הרווה והשבעה בכל תאוותיה' תיכלל יחד עם 'ידת קל הצמאה והנבדלת מן התאוות הגשמיות' 'כדי לשמוח עימהם בברכתם'. הוא חושב שעצם היותו 'נמנה' על הכלל, נותנת לו את זכות הכלל ומעלת הציבור תגן עליו.

אבל הקב"ה אומר לנו שזה לא יעזור לו. הנהגת הקב"ה כלפיו היא: 'ויהבדילו ד'

מעלת הלימוד תורה ברבים

בחובת הלימוד ברבים - נפסק בשולחן ערוך הרב ה"ל תלמוד תורה (סי' ד הלכה ט') וז"ל: 'ברית כרותה שכל היגע בתלמודו בבית הכנסת לא במהרה הוא משכח, ועל כן במקום שאין בית המדרש בעיר אין לאדם ללמוד בביתו אלא בבית הכנסת שמתפללים בו, אבל כשיש בית המדרש בעיר אין ללמוד יחידי בבית הכנסת אלא בבית המדרש שמתפללים בו, אבל כשיש בית המדרש ונאלו חרב על שונאיהם של ישראל שיושבים בד בבד ועוסקים בתורה ולא עוד אלא שמתפשין שנאמר ונאלו שאין התורה נקנית ולא בחבורה ואמרו חכמים עשרה שיושבים ועוסקים בתורה שכינה שרויה ביניהם שנאמר אלקים נצב בעדת אל ואין עדה פחותה מעשרה" עכ"ל.

לאור דבריו הק' נהוג במקומות דנא בכל תפוצות ישראל, אשר גם הטורדים רוב שעות היום על המחיה על הכלכלה, קובעים שיעורים לתורה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, והוא אחד מיסודי היסודות בהתנהגות איש הישראלי עלי אדמות, עד שהמושג 'מ"גייט צום שיעור' (אני הולך לשיעור) הוא חלק מהווי החיים של כל יהודי ויהודי.

דבר נפלא כתב הגה"ק הקרן לדוד זצ"ל בביאור מאמרם ז"ל (שבת לא.) "בשעה שמכניסים אדם לדין אומרים לו נשאת ונתת וכו' קבעת עתים לתורה" וכו' וחזינו דתיכף ומיד בבוא האדם למתיבתא דקדישא, שואלים אותו אם קבע עתים לתורה.

וביאר ענין קביעת עתים לתורה, לכאורה הרי העיקר הוא שילמד תורה, ומה נפקא מינה אם זה דוקא בקביעות או לאו. אלא שאם האדם לומד שעה או שעתיים ביום, לכאורה הרי לומד זה מתבטל לרוב שעות היום שבהם אינו לומד תורה. אמנם כבר יסודו חז"ל יסוד גדול בחוקי התורה (כתובות טו.) דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי ואינו מתבטל ברוב, א"כ כיון שקבוע עת קבוע ללימוד התורה, אזי אע"פ שהוא לומד רק שעה או שעתיים ביום, אין זה מתבטל, דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי, וזהו חשיבות קביעת עתים לתורה עכ"ל ודפח"ח.

הגה"ק הרבי ר' יהונתן אייבשיץ זצ"ל, בספרו 'יערות דבש' (ח"ב דרוש ג) ביאר שמעלה נוספת יש ללימוד ברבים, ומבאר בזה מאמרם ז"ל (סוכה נב:) "אם פגע בך מנוול זה משכהו לבית המדרש", ולא אמרו סתם שיעסוק בתורה, כי זהו לא ימנע מן עשית עבירה ואדרבה יוסיף גאוה וכעס, אבל בלומדו בבית המדרש ששם יושבים בגנים חבריו, הם יסירו מאתו בגדי צואים, ויאמרו לו כל מדות מגונות וכעורות, ואז ישוב ורפא לו.

וממשיך ואומר: ולכן אמרו חז"ל (תענית ז.) "חרב אל הבדים ונואלו, שעוסקים בתורה לבד, ומתטפשיין", והוא כי אין אדם מכיר בחסרונו ורואה נגעו, וכאשר ילמד לבדו, מי יגלה קלון עונו, ותהי עונו על עצמו, כי לא ידע מנבלותו ומדותיו הפחיתות, ולכן ממש חייב חרב, ויתטפש, כי אין לך טטות וכסילות יותר מהעונות ומדות המגונות והשפלות, וזהו גורם אחר כך העדר חכמה, ויהיה נעור ממדע, כי אין התורה נמצאת באיש חסר מדות הנאותים, וכאשר גדרו הפילוסופים, כי כאשר בנפש מדות השלימות, משתוה הנפש בגוף, וחל בגוף חיל שלם, ואז שניהם נאותים להתדבק בשכליות עד שיחול עליהם חיל השכל, פועל המוליד חכמה ומדע, ולכן לא תמצא באנשים בעלי מדות מגונות חכמה בשלימות, עיי"ש באריכות.

פוטו סטודיו	הל פז-רשת למוסיקה ירושלים-ב"ב-חיפה	פוטו ציון צילום אירועים, מצלמות וסטודיו	אחים הקר רשת בשר למהדרין
• בחסותם האדיבה של בעלי עסקים תומכי תורה לברכה, הצלחה וכטו"ס •			
צבי ורצברגר בית האגרגיה	המנעול הנאמן זצב הורוביץ דלתות פלדה ומפתחות	לעילוי נשמת רבי יצחק בן ר' אליהו ואסתר זר	

